

**1933-1961 YILLARI ARASINDA ANKARA VE
YÖRESİNDE ATLARDA GÖRÜLEN HASTALIKLARA
TOPLU BİR BAKIŞ**

Mehmet Alibaşoğlu* Şenay Yalçiner**

Bir süre önce, kürsümüzün arşivleri ile alınarak incelenmiş ve Ankara'da köpeklerde görülen hastalıklar üzerinde ilk yayın yapılmıştı (Pamukçu ve Ertürk). Biz de bu yazımızda 29 yılda yine Ankara'da, atlarda görülen adi ve enfeksiyon hastalıklarının çeşitleri ve oranları üzerinde duracağız.

Materyal ve Metot

1933-1961 yılları arasında kürsümüzde 1352 at otopsi yapılmıştır. Bunun dışında Tarım Bakanlığına bağlı çeşitli yetiştirme kurumlarından da incelenmek üzere 701 otopsi raporu ile histopatolojik yoklamalar için marazi madde gönderilmiştir.

Bu 29 yıl içinde saptanan hastalıklar etiologie yönünden gruplandırılmış ve lezyonların lokalisationu üzerinde durulmuştur.

Sonuçlar

Çeşitli yıllarda yapılan otopsi ve incelenen rapor sayıları cetvel No.1 de gösterilmiştir.

Ankara'da atlarda enfeksiyöz karakterde olan hastalıklar oldukça azdır. 1352 olayın 228 inde (% 16,7) enfeksiyöz hastalık teşhis edilmiştir. Diğerleri, adi organ hastalıkları (1014 olayda), paraziter invazyonlar (550 olayda), traumasel bozukluklar (68 olayda)dir. Atlarda kimyasal maddelerden ileri gelen toksikozlara sadece bir olayda rastlanmıştır. Ayrıca 19 olayda paraziter intoxication tesbit edil-

* A.Ü. Veteriner Fakültesi, Patolojik-Anatomi Kürsüsü Doçenti. Ankara-Türkiye.

** A.Ü. Veteriner Fakültesi, Patolojik-Anatomi Kürsüsü Uzmanı Ankara-Türkiye.

miştir. Bunlara ilâveten 1 hayvan doping tecrübesinde ölmüş, 4 ü ruam şüphesiyle öldürülmüş fakat otopside herhangi bir lezyon bulunamamış, 5 vak'ada da tefessüh neticesi ölüm sebebi tesbit edilememiştir.

CETVEL NO: 1. 1933-1961 yılları arasında yapılan at otopsipleri ve incelenen raporlar

Yıllar	Otopsi adedi	incelenen rapor ve marazi madde
1933	1	
1934	2	
1935	26	
1936	40	
1937	36	1
1938	56	17
1939	67	36
1940	77	4
1941	79	24
1942	63	30
1943	114	45
1944	61	47
1945	57	46
1946	43	58
1947	27	11
1948	31	10
1949	41	
1950	45	
1951	47	
1952	31	119
1953	44	55
1954	35	67
1955	29	45
1956	37	68
1957	38	
1958	44	
1959	51	
1960	35	
1961	68	
29 yıl	1352	701

Tarım Bakanlığına bağlı yetiştirme Kurumlarından gönderilen 701 marazi madde ve otopsi raporunun tetkikinde, tesbit edilen has-

talıklar arasında Anaemic infectiosa equorum başta gelir. Bunu, taylarda çok fazla ölüme sebep olan Septicaemia neonatorum, çeşitli sebeplere bağlı bronchopneumonie olayları ve sindirim sistemi bozuklukları izler.

CETVEL NO: 2. 1933-1961 yılları içinde görülen hastalıklar

Hastalıklar	olay sayısı	oranı %
Enfeksiyöz hastalıklar	228	16.7
Adi organ hastalıkları	1014	75
Paraziter invazyonlar	550	40.7
Traumasel bozukluklar	68	5
Exogene toxicose'lar	1	0.08

I. Enfeksiyöz hastalıkları:

228 otopsi olayında patojen bir ajanın sebep olduğu enfeksiyöz hastalıklar bulunmuştur.

Cetvel No: 3. 29 yıl içinde saptanan enfeksiyöz hastalıkları göstermektedir.

CETVEL NO: 3. At otopsilerinde tanınan enfeksiyöz hastalıklar ve bunların senelere dağılışı.

Hastalığın adı	olay sayısı	228 enfeksiyöz hastalıkta bulunuş oranı%	1352 otopsi oranı %
Ruam	90	39,4	6,6
Tetanose	47	20,6	3,5
Anthrax	32	14	2,3
Pleura pne. con. equi	23	10	1,7
Septicaemia neonatorum	10	4,4	0,7
Adenitis equorum	8	3	0,6
Anaemie infectiosa	6	2,6	0,4
Morbus maculosus	4	1,7	0,3
At vebası	4	1,7	0,3
Kuduz	3	1	0,2
Oedema malignum	1	0,4	0,2

Ayrıca 1947 senesinde yerli bir ata ait scrotumdan alınan marazi madde tümör şüphesiyle kürsümüze gönderilmiş, tüberküloz teşhis edilmiştir. Bu hastalığa ait başka bir kayıt yoktur.

Ruam: 1352 at otopsisinde ençok teşhis edilen enfeksiyüz hastalıktır. Bugün daha fazla alimenter olarak bulaştığı bilinen ruam'da lezyonların şekillendiği organlar Cetvel No: 4 de gösterilmiştir.

CETVEL No: 4. 90 ruam olayında lezyonların şekillendiği organlar

Organ adı	olay sayısı	oranı %
Burun	78	89
Akciğer	73	81
Lenf düğümü	44	69
Deri	29	32
Testisler	14	15
Dalak	11	12
Larynx	5	2,2
Trachea	5	2,2
Karaciğer	3	1,3
Sinüsler	3	1,3
Farenx	2	0,9
Hava kesesi	2	0,9

Olayların çoğunda birkaç yerde birden lokalize olduğu görülen ruama ilgili bozukluklar 90 at otopsisinde teşhis edilmiştir (% 6,6).

Cetvelde gösterildiği gibi burun, akciğerler, lenf düğümleri ve deri ruamı ön sıraları işgal etmiştir. Teşhis, maksoskopik ve mikroskopik bulgulara göre yapılmıştır.

At vebası (Pestis equorum): Afrika kıt'asına ait olan bu salgın hastalık 1960 yılında, atlarımıza güney ve doğu sınırlarımızdan bulaşmıştır.

Tortor equorum adlı virustan ileri gelir. Virusun 9 tipi vardır. 9 uncu tip (type Middle east veya Pakistan) memleketimizdeki salgını yapmıştır. Diğer tipler Afrika kıt'asına aittir. Salgın alınan sıkı tedbirlerle Ankara ve yöresine bulaşamamış, ancak post vaccinal olaylar müşahade edilmiştir. Bizim yaptığımız otopsiler hususiyile böyle olaylara aittir. Otopsilerde hastalığın hemen her şekline rastlanmıştır.

II. Paraziter invazyonlar:

Kürsümüzde 1933-1961 yılları arasında 1352 at otopsisini yapılmış, bunlardan 550 olayda (% 40,7), 14 çeşit parazit elde edilmiştir.

Cetvel No: 5 de saptanan parazit çeşitleri ve bulunuş oranları gösterilmiştir.

CETVEL NO: 5. 1352 otopsi olayında saptanan parazitler ve bulunuş oranları

	Parazitin adı	olay sayısı	oranı %
Protozoa	<i>Piroplasma caballi</i>	33	2,4
	<i>Nuttalia equi</i>	35	2,5
	<i>Trypanosoma equiperdum</i>	2	0,15
Arthropoda	<i>Gastrophylus equi</i>	332	24,5
	<i>Taenia solium</i>	9	0,4
Cestoda	<i>Anophlocephala perfoliata</i>	3	0,2
	<i>Echinococcus granulosus</i>	2	0,15
	<i>Parascaris equorum</i>	164	12
	<i>Strongylus equinus</i>	103	8
	<i>Strongylus vulgaris</i>	44	3,5
	<i>Setaria equina</i>	14	1
	<i>Habronemalar</i>	10	0,8
Nematoda	<i>Oxyuris equi</i>	9	0,4
	<i>Parafilaria multipapillosa</i>	1	
	Toplam.....	761	

Parazitolojik yoklamalar sonu teşhis edilmiş olan bu parazitlerin (% 90,8) zi sindirim sistemine aittir. Bu sisteme ait parazitlerden *Gastrophylus equi* (% 24,5) bulunuş oranıyla başta gelmekte, bunu 164 olayla (% 12) *Parascaris equorum* takip etmektedir. Olayların çoğunda her iki parazite birden rastlanmıştır. Ekseriya kronik mide-barsak yangısına sebep olurlar. Sadece 19 olayda intoxication sonu ölüme sebep olmuşlardır.

Bu hayvanlarda bulunduğu yer ve yaptıkları bozukluk dolayısıyla *Strongylus vulgaris*'in ayrı bir önemi vardır. Bu parazitin olgunları kalın barsak, bilhassa ceacum'da yaşadığı halde, larvalarına kan damarları, lenf düğümleri ve barsak mukosası nodüllerinde rastlanır. Biz, 44 olayda (her otopsi vak'asında bu bölgeye bakılmamıştır) arteria mesenterica cranialiste bu parazit larvalarının yaptıkları bozukluklara rastladık. Olayların hepsinde bu bölgede tromboz şekillenmişti. Bu damar kollarından A. ileo caeco coliaci'da (11 olayda), A. colica dorsalis'te (7 olayda) emboliye rastlanmıştır. Bu embolilerle barsak damarlarının tıkanması sonu 12 olayda, barsaklarda hamorajik infarktüs teşekkül etmiştir.

Memleketimizde, bilhassa ilkbaharda rastlanan, protozoa'lardan Babesidae'lerin sebep olduğu sporadik invazyonlar vardır. Atlarda, bu

gruptan iki ayrı soy 1. Piroplasma caballi 33 olayda (% 2,4), 2. Nuttalia equi 35 olayda (% 2,5) tesbit edilmiştir.

III. Traumasel bozukluklar:

Bu süre içinde, 68 otopsi olayında traumasel lezyonlar görülmüştür. Bunlardan 50 olayda düşme ve çarpma neticesi 72 kemik kırılmış, 18 olayda ise vücudun çeşitli bölgelerinde derecesi değişik yaralar meydana gelmiştir.

Bu hayvanlarda ölüm: 20 olayda iç kanama, 11 olayda septicaemie, 7 olayda intoxication putride, 8 olayda kalp durması, 4 olayda commatio cerebri, 2 olayda septicopyaemie, 2 olayda asphyxie, 2 olayda cachexie'den olmuştur. Ayrıca 10 hayvan strychnine, 2 side chloroformla öldürülmüştür.

6. No.lu cetvelde trauma neticesi kırılan kemikler ve olay sayıları gösterilmiştir.

CETVEL No: 6. Trauma olaylarında şekillenen bozukluklar:

Kırıklar		Yırtılmalar	
Organ adı	Olay sayısı	Organ adı	Olay sayısı
Os coxa	17	Beyin	1
" vertebra	8	Aorta thracicus	1
" femur	7	A. abdominalis ve	
" ileum	6	vena cava caudale	2
" humerus	6	A.carotica externa	
" costa	5	A.maxillaris	1
" radius	4	A.femoralis	2
" parietale	4	A.iliaca externa	2
" tibia	4	A.V. Urotrogenitalis	1
" temporale	2	Arterler	8
" scapula	1	Kaslar	9
" mandibula	1		
" frontale	1		
" ulna	1		
" metacarpus	1		
" metatarsus	1		
Yaralar	18		
Toplam	90		28

IV. Exogene toxicose'lar: 1947 senesinde, 1 otopsi vak'asında strychnine ile zehirlenmeye rastlanmıştır. Bu zehir toksikolojik yoklama

ile ortaya çıkarılmıştır. Otopside pankreasta, muköz ve seröz zarlarda petechie ve echymose'lar görülmüştür.

V. Organ hastalıkları:

Hususi bir patojen ajanın bulunmadığı bozukluklar bu grupta toplanmıştır. Bu bozuklukların çeşitli sistemlere dağılışı Cetvel No.:7 de gösterilmiştir.

CETVEL NO: 7. Organ hastalıklarının çeşitli sistemlere dağılışı ve oranları

No	Sistem adı	olay sayısı	bulunuş oranı %	
			1041	1352
1	Sindirim sistemi	785	75	58
2	Solunum sistemi	141	13,4	10,4
3	Hareket sistemi ve Duyu organları	39	3,8	2,9
4	Urogenital sistem	18	1,7	1,3
5	Sinir sistemi	14	1,3	1
6	Cardio-vascular sistem	12	1,1	
7	Haemopoetic sistem	5	0,4	
Toplam.....		1014		

Bu cetvelde görüldüğü gibi, 29 yıl içinde yapılan 1352 otopsi olayında 1014 hayvan çeşitli sistemlerde meydana gelen adi lezyonlardan ölmüştür. Atlarda, en fazla sindirim sistemine ait değişiklikler ölüme sebep olmuştur. 1014 olayın % 75 (785 olay) şinde bu sisteme ait lezyonlar bulunmuştur. Fakat bütün vak'lerde, ölüme sebep olan esas bozukluk bir sistemde yerleştiği halde, diğer sistemlerde de bu bozukluğa ilgili sekonder lezyonlar meydana gelmiştir. Cetvel No. 8 her sistemde görülen lezyon sayısını göstermektedir.

Sindirim sistemi bozukluklarından, enteritis (550 olay), gastritis (366 olay) ve constipation (240 olay) en fazla görülmüştür.

Solunum sistemine ait bozukluklar % 13 oranındadır. Ve broncho-pneumonia gangrenosa en çok ölüme sebep olmuştur.

CETVEL NO: 8. Çeşitli sistemlerde rastlanan lezyonların sayısı ve oranı

No	Sistem adı	lezyon sayısı	oranı %
1	Sindirim sistemi	3169	58,5
2	Cardio-vasculer sistem	821	15,1
3	Solunum sistemi	577	10,6
4	Haemopoetic sistem	446	8,2
5	Urogenital sistem	255	4,7
6	Sinir sistemi	52	1
7	Hareket sistemi	44	0,8
8	Duyu organları	46	0,8

1. **Sindirim sistemi:** Atlarda sindirim sistemine ait 3169 lezyon (%58,5) müşahade edilmiştir. Bu lezyonların yerleştiği organlar:

a) **Dişler:** Periodontitis 2 (purulenta 1, gangrenosa 1), sialo adenitis purulenta 1.

b) **Cavum oris:** Petechia sublingualis 1, chelitis 1, Glos-sitis apostematosa 1, stomatitis 4 (chronica 1, erosiva ulcerosa 3),

c) **Oesophagus:** Stenosis coesophagii 1, obturatio oesop-hagii 1, Perforatio oesophagii 4, perioesophagitis 2 (purulenta 1, septica 1),

ç) **Mide:** Dilatatio ventriculi 283, (alimentaria 61, secundaria 222), Ruptura ventriculi 67, Ulcus pepticum 8, gastritis 366 (cat. acuta 225, cat. chr. 128, atrophicans 4, hypertrophicans 26, polyposa 1, verrucosa 1), haemorrhagica 3, erosiva 2, ulcerosa 4, necroticans 1,)

d) **Barsaklar:** Mesenterium ve barsaklarda, petechie ve echymose'lar 36, omentitis 3 (haemorrhagica 1, fibrinosa 1, ichorosa 1),

İnce barsaklar: Obstipation 12 (duodeni 7, jejuni 1, ilei 4), obturatio 2, Meteorismus intestini 39, Perforatio intestini-16 (duodeni 1, jejuni 10, ilei 5), Haemorrhagia intestinale 1, Haemo-melasma ilei et jejuni 7, ileumda divertikül 1, enteritis 551 (cat. acuta 254, cat. chr. 241 (ascaridiosis 63), haemorrhagica 41, diphteroides 5, necroticans 5 (bir olay jejunumda antrax'a ilgili carbuncel'dir), gangrenosa 1, ulcerosa 2, purulenta 2), stenosis 3 (intestini 2, jejuni 1),

Kalın barsaklar: Obstipation 15 (Caeci 1, coli 13, recti 1), obturatio 5 (coli 4, colon parvi 1), constipation 240 (caeci 19, coli 199, recti 3, coli et caeci 17, coli et recti 2), Perforatio intestini 65

(Caeci 22, coli 25, colon parvi 4, recti 14), konglobat 13 (colon 2, colon parvum 8, rectum 3), colonlarda haemorrhagic infarctus 12, Dilatatio coli 1, Hypoplasia coli 1, Obductio coli 1, colitis 253 (cat. acuta 134, cat. chr. 74 (atrophicans 4, hypertrophicans 1), haemorrhagica 16, follicularis 10, fibrinosa 1, diphteroides 5, necroticans 8 (colonda 3 olay anthrax'a ilgili carbuceldir), gangrenosa 1, ulcerosa 1, phlegmonosa 1, apostematosa 2), typlitis 18 (cat. acuta 8, cat. chr. 3, haemorrhagica 4, folliculasis 1, diphteroides et follicularis 1), Typhlo-colitis 43 (cat. acuta 24, cat. chr. 12, haemorrhagica 7), proctitis 17 (cat. acuta 3, cat. chr. 1, septica 1, fibrinosa 1 necroticans 9, ulcerosa 2), colonlarda fazla kum 86, Stenosis recti 1 olayda görülmüştür.

Atlarda sindirim sistemine ait adi lezyonlardan meydana gelen ölüm sayısı 785 (% 58) olaydır. Barsak vaziyet değişiklikleri bunların % 13 ünü teşkil eder. Bu vaziyet değişiklikleri Cetvel No: 9 da gösterilmiştir.

CETVEL NO: 9. 1352 at otopsisinde görülen barsak vaziyet değişiklikleri

Patolojik vaziyet değişiklikleri	Adedi
Hernia ventralis	1
" omentalis	2
" diaphragmatica	4
" inguinalis	3
" scrotalis	2
Eventratio simplex	1
" diaphragmatica simplex	2
" coli (.c.parvum)	1
Retroflexio caeci	9
" coli	1
İncarceratio jejunalis	1
" recti	2
Volvulus mesenterialis jejuni et ilei	34
" nodosus	3
Rotatio coli	17
" caeci	1
" coli et caeci	1
Tortio jejuni	2
" ilei	1
" jejuni et ilei	6
" coli	2
İjvaginatio jejuni	2
" jejuni et ilei	2
" ileo-caecalis	3

Bu cetvelde de görüldüğü gibi, volvulus 37 olayda, rotation'larda 19 olayda rastlanılmakla ençok şekillenen patolojik vaziyet değişiklik-

leridir. Bunları hernie'ler (12 olay), caecum flexionları (10 olay), invagination'lar (7 olay), eventration'lar (4 olay), incacerationlar (3 olay) izlemektedir.

e) **Karaciğer:** Hyperemia passiva hepatis 73, Petechia subcapsullaris hepatis 6, haematome 1, haemosidrosis 2, Degeneratio adiposa hepatis 149, Deg. parenchymatosa hepatis 81, amyloidosis 9, Ruptura hepatis 11, nekroz 4, Perihepatitis chr. fibrosa 187, Cirrhosis hepatis 37, hepatitis 17 (serosa 4, parenchymatosa 5, haemorrhagica 1, fibronosa 1, purulenta 1, apostematosa 1), Atrophia hepatis 1, İcterus hepatis 44, Cholangitis chr. fibrosa 4, chololithiasis 2 olayda görülmüştür.

f) **Periton:** Peritonitis 254 (acuta 5, serosa 2, serofibrinosa 30, fibrinosa 12, haemorrhagica 13, purulenta 9, septica 117, ichorosa 2, chr. fibrosa 45, adhesiva 16, Fibrosa sicca 2, villosa 1) olayda teşhis edilmiştir.

2. Cardio-vascular sistem: Bu sisteme ait lezyonlar:

a) **Kalp:** Petechie ve ecchymose'lar 436 (subendo ve epicardial), endokart altında haematome 12, haemopericardium 2, hydropericardium 20, Oedema ex vacuo 2, myocart'ta interstitial ödem 2, coroner ödem 1, Myocart'ta anemik infarktus 1, kalpte seröz atrofi 1, Dilatatio et hypertrophia cordis 74, Ossificatio atrii dextri cordis 1, pericarditis 24 (serosa 1, serofibrinosa 10, haemorrhagica 2, purulenta 2, septica 2, chr. fibrosa 1, Fibrosa sicca 6), myocarditis 14 (İnterstitialis fibroblastica 2, Purulenta apostematosa 1, chronica 7, Chr. fibrosa 3, Chr. ossificans 1), endocarditis 124 (Valvularis chr. fibrosa 72, parietalis chr. fibrosa 26, valvularis et parietalis chr. fibrosa 19, fibrinosa 5, verrucosa 2),

b) **Arterler:** Aortta subintimal ödem 1, tromboz ve emboli 62. (A. mesenterica cranialis 44, A. ileo-caeco colica 11, A. colica dorsalis 7), Thrombo endarteritis 12 (verminosa 6, purulenta 6), perforasyon ve ruptur 17 (Aorta thracicus 1, A. abdominalis 2, A. carotica externa 1, A. maxillaris 1, A. femoralis 2, A. iliaca externa, A.V. urotrogenitalis 2, küçük arterler 8), arterlerde kireçlenme (beyin, böbrek, barsak damarları) 2 olayda teşhis edilmiştir.

c) **Venalar:** Phlebitis 2, periphlebitis 3, Omphalo-phlebitis purulenta 3, Thrombo-endophlebitis purulenta 1 olayda,

d) **Lymph damarları:** Lymphangitis 4 (serosa 2, purulenta 1, ulcerosa 1) olayda bulunmuştur.

3. *Solumum sistemi*: Bu sistemin çeşitli organlarında 577 lezyon tesbit edilmiştir.

a) Cavum nasi: Emphyema sinüs maxillaris 1, burun boşluğunda yabancı cisim 2, burun boşluğunda cyst 1, septum naside perforasyon 2, rhinitis 7 (cat. acuta 2, fibrinosa 2, purulenta 2, erosiva 1), sinüsitis 7 (catarrhalis 1, fibrinosa 1, purulenta 5), olayda rastlanmıştır.

b) Hava keseleri: Acrocystitis 8 (cat. acuta 3, chronica 2, necroticans 3),

c) Larynx ve trachea: Laryngitis 20 (cat. acuta 13, fibrinosa 1, purulenta 2, ulceroza 1, necrotican 2, ichorosa 1), tracheitis et bronchitis ichorosa 2 olayda görülmüştür.

d) Akciğerler: Hyperaemia passiva pulmonum 42, Haemorrhagia pulmonum 4, Oedema pulmonum 143, Atelectasia pulmonum 18 (congenita 3), Emphysema pulmonum 41, hydrothorax 51, pneumothorax 1, bronchitis 9 (cat. acuta 5, chronica 3, ichorosa 1), bronchopneumonie 125 (cat. acuta 21, chronica 3, haemorrhagica 1, verminosa 2, interstitialis chr. 2, fibrinosa 4, purulenta 8, gangrenosa ve aspiration pneumonie 74, necroticans 10), pneumonie 25 (milier-noduler mycotic pneumonie 4, hypostatic pneumonie 2, cruposa 2, apostematosa 17) olayda görülmüştür.

e) Pleura: Pleritis 68 (serosa 2, serofibrinosa 27, exudativa 1, septica 2, haemorrhagica 6, purulenta 5, ichorosa 6, chr. fibrosa 11, adhesiva 8) olayda tesbit edilmiştir.

4. *Haemopoetic sistem*: Bu sisteme ait bozuklar:

a) Kan: Üç otopside genel anaemie teşhis edilmiştir.

b) Dalak: Subcapsnller petechie ve ecchymose'lar 243, anemik infarktus 4, haematome 3, haemosiderose 4, İnanition atrophie 1, amyloidosis 7, ruptur 4, splenomegali 19 (hyperemic + hyperplasic), splenitis 87 (acuta simplex 72, apostematosa 1, chronica indurativa + hyperplastica + chronica fibrosa 14), splenaccessorius 1,

c) Lenf düğümleri: Hyperplasie 7, Iymphadenitis 63 (simplex 34, haemorrhagica 15, purulenta 11, necroticans 2, chronica fibrosa 2) olayda teşhis edilmiştir.

5. *Uro-genitali sistem*: Bu sisteme ait lezyonlar iki grup altında toplanır. 1. *Urinogen sistem* 2. *Genital sistem*.

Urinogen sistemde 216 (% 4), genital sistemde 39 (% 0,7) lezyon bulunmuştur.

1-a) Böbrekler: Pasif hiperemi 26, Petechia subcapsullaris renum 3, anaemic infarctus 10, emboli 10, hemorrhagie 1, ruptur 1, böbrek kistleri 2, Deg. parenchymatosa renum 89, Deg. adiposa renum 2, nephrose 14, nephritis 39 (Pyelonephritis purulenta 1, Glomerulonephritis acuta 13, chronica 3, Nephritis interstitialis acuta 17, purulenta 3, apostematosa 1, ichorosa 1), nephrolith'e de bir olayda rastlanmıştır.

b) Vesica urinaria: Dilatatio vesici 1, cystitiss 15 (simplex 9, purulenta 3, haemorrhagica 1, necroticans 1, ulcerosa 1),

c) Urethra: Stenosis urethra, Urethritis septica ve urolithiasis birer olayda teşhis edilen lezyonlardır.

d) İdrar: Bir olayda haematurie görülmüştür.

2-) Erkek genital organları:

Cryptorchide 2, Ödem ve paraphymosis 1, funiculutis 3, periorchitis 5 (serosa 2, chronica 3), orchitis 4 olayda görülmüştür. Bir olayda da testislerde atrophie müşahede edilmiştir.

b) Dişi genital organları : Perforation 3 (uterus 2, vagina 1), Prolapsus 4 (uteri, vagina, vagina et uteri, vagina et recti birer), Tortio uteri 1, uterusta subseruse hemorrhagie 2, ovariumda follicular hydrops 1, vaginitis 3, vulvitis 2, endometritis 6 (cat. acuta 2, septica 2, purulenta 2) olayda teşhis edilmiştir.

6. Sinir sistemi: Bu sisteme ait lezyon sayısı 52 (% 1 oranında) dir.

a) Meninx: Sub-epidural kanama 1, duramaterde metaplasik ossification 1, leptomeningitis 2 olayda,

b) Beyin, M. spinalis ve periferik sinirler: Hyperemie 23 (cerebri 17, cerebelli 4, M. spinalis 2), haemorrhagie 11 (cerebri 6, cerebri et cerebelli 3, M. spinalis 1, intercerebrale 1), lobus occipitaliste compresyon atrofi 1, encephalomalacie 1, encephalatis 9 (acuta non-purulenta 4, haemorrhagica 2, E. myelitis nonpurulenta 3), meningo encephalitis 3 (acuta 2, purulenta 1) olayda görülmüştür.

7. Hareket sistemi:

a) Kas ve tendolar: Haemorrhagia inter muscularis 9, adale arası emphysema 1, Myositis purulenta 6 (phlegmonosa 6, apostematosa 6), Tendovaginitis 3 (serofibrinosa 1, purulenta 1, chronica 1), Tendinitis purulenta 1,

b) Eklemler: Articulns femoro-tibialiste haemorrhagic 1, arthritis 13 (haemorrhagica 2, purulenta 10, adhesiva 1), Periarthritis 2 (purulenta 1, deformans 1), Polyarthritis 6 (serosa 2, serofibrinosa),

8 . *Duyu organları:*

a) Deri: Apse 5, phlegmon 14, deri altında haemorrhagic 3, deri altında ödem 3, decubital bozukluk 14, dermatitis 3 (purulenta 1, ulcerosa 2-bir olay filariose'dan ileri gelmiştir-).

b) Göz: Conjunctivitis 1, Cerato conjenctivitis purulenta 1, Perforatio cornea 1, cataract 1 olayda görülmüştür.

S u m m a r y

A general review of the horses in the area of Ankara in the years between 1933 - 1961

A total of 1352 horses were necropsied in the department of pathology, Veterinary faculty, University of Ankara, during the period of 1933 - 1961.

Infectious diseases were diagnosed in 228 (16,7%) cases. Glanders was found in 90 (39,4%) horses. 47 cases had tetanus and 32 cases had anthrax.

Parasitic diseases were found in 550 (40,7%) cases, and 14 different species of parasites were diagnosed. The parasites were found 90,8% in the digestive tract.

Traumatic lesions were seen in 60 cases. In 45 cases were found 67 bone fracture. In 15 cases different types of injuries were diagnosed on various regions of the body.

Strychnin poisoning was diagnosed in one case.

The lesions which are not caused by any specific agents were discussed under the organ diseases. 785 (58%) cases of different diseases were diagnosed in the digestive tract. 141 (10,4%) cases were found in the respiratory tract, and 39 (2,9%) cases were diagnosed in the musculo - skeletal system and in the organ of special sense.

The percentage of the cases in the other organs was just about 1 %.

The number of the lesions were separately shown in each organ.

Literatür

- 1 - **Pamukçu., A.M. ; Ertürk, E.** (1961): 1933-1960 yılları arasında Ankara ve yöresinde köpeklerde görülen hastalıklara toplu bir bakış. A.Ü. Vct. Fak. Dergisi, Cilt 8, No: 4, sayfa: 323-346.

Yazı "Dergi Yazı Kurulu"na 1.7.1965 günü gelmiştir.